

Краща практика:

Інтегрована модель забезпечення доступності дошкільної освіти через організацію освітньої логістики в громаді

Проект «Посилення бюджетування, орієнтованого на потреби дітей, на субнаціональному рівні»

Цей документ підготовлено з метою інформування та поширення серед громад-партнерок Проекту прикладу управлінського рішення, яке може бути використане для покращення доступності послуг дошкільної освіти. Описана практика не є оцінкою ефективності політики конкретної громади та не містить аналізу повноти покриття потреб, динаміки відвідування закладів дошкільної освіти чи детальних фінансових розрахунків. Основним завданням документа є підвищення обізнаності органів місцевого самоврядування щодо можливих управлінських і бюджетних підходів, які застосовуються в громадах та можуть бути адаптовані ними з урахуванням місцевих умов.

7 ЗДО (50%) завантажені на 50% - 90%:

- Осьмаківський ЗДО (дитячий садок) “Капітошка” - 50%,
- Дошкільний підрозділ у складі Волосківської гімназії - 63%,
- Менський ЗДО (ясла–садок) комбінованого типу “Дитяча академія” - 70%,
- Киселівський ЗДО (дитячий садок) “Веселка” - 76%,
- ЗДО (дитячий садок) “Дзвіночок” - 86%,
- Покровський ЗДО (ясла–садок) “Капітошка” – 87%,
- Дягівський ЗДО (дитячий садок) «Веселка» – 89%.

Видатки бюджету на одну дитину відрізняються між ЗДО громади (від 39 256 грн в Стольненській, ЗДО “Сонечко”, до 85 653 грн в Менській, “Дитяча академія”, у 2024 р.), що зумовлено різною наповнюваністю груп та територіальними й організаційними особливостями функціонування закладів. У поєднанні з просторовими особливостями мережі це підсилює потребу в управлінських рішеннях, спрямованих на вирівнювання доступу до послуг дошкільної освіти на рівні всієї громади.

У цьому контексті організація підвозу дітей дошкільного віку до діючих ЗДО та у зворотному напрямку розглядається як практичний інструмент забезпечення рівного доступу до послуг дошкільної освіти для дітей громади незалежно від місця проживання та як спосіб раціонального використання наявних ресурсів для фінансування освіти в громаді.

2. Суть кращої практики підвозу дітей дошкільного віку шкільним автобусом

Практика підвозу дітей дошкільного віку застосовується у громаді щонайменше з 2019 року та є складовою організації освітньої логістики громади. У відповідь на виявлені територіальні диспропорції Менська громада застосувала **практику організації підвозу дітей дошкільного віку до семи діючих ЗДО та у зворотному напрямку із використанням шкільного автобуса**. Для цього використовується 13 автобусів, які щоденно здійснюють перевезення за 21 маршрутом різної протяжності. У період дії воєнного стану маршрути можуть оперативнo коригуватися для забезпечення безперебійного та безпечного довозу дітей.

Практика базується на таких передумовах, підтверджених аналітичними та графічними матеріалами:

➤ наявність діючих ЗДО з резервом місць, зосереджених у центральних та окремих опорних населених пунктах;

➤ наявність у шкільних автобусах вільних місць, які можна використати для потреб дошкільнят.

➤ відсутність або ліквідація ЗДО в частині сільських населених пунктів;

➤ наявність у громаді шкільних автобусів, які вже використовуються для підвозу учнів закладів загальної середньої освіти;

Підвіз дітей дошкільного віку організовується з населених пунктів громади, які не охоплені мережею ЗДО, до діючих закладів (та у зворотному напрямку) із урахуванням графіків роботи закладів, маршрутів шкільного транспорту та вимог безпеки. **Супровід дітей дошкільного віку здійснюють вихователі**. На маршрутах, де відсутні педагогічні працівники, введені посади супроводжувачих.

Шкільні автобуси використовуються також для підвозу працівників закладів освіти, що дозволяє забезпечувати кадрову спроможність закладів та підтримувати зайнятість працівників у населених пунктах громади.

Для синхронізації часу перебування дітей у закладах дошкільної та загальної середньої освіти в школах організовано групи продовженого дня. Після завершення занять діти перебувають під наглядом дорослих до часу виїзду шкільних автобусів, які одночасно здійснюють підвіз школярів і дошкільнят додому.

Інформування батьків про можливість підвозу дітей дошкільного віку здійснюється через заклади освіти, старостинські округи, педагогічних працівників та у процесі щоденної взаємодії. У зв'язку з тривалим функціонуванням практики мешканці громади загалом обізнані про можливість користування послугою підвозу.

Таким чином, громада використовує існуючий інфраструктурний ресурс для вирішення проблеми доступності дошкільної освіти без створення нових закладів та без додаткових капітальних видатків.

3. Орієнтація на дітей раннього віку

Організація підвозу дітей дошкільного віку є важливою умовою доступності послуг для дітей до 3 років у громадах, де розселення не є сконцентрованим у населених пунктах із наявними ЗДО. Практика охоплює дітей ясельного віку.

На території громади функціонує 4 ясла-садки (5 ясельних груп), які відвідують діти з 1 року і 2 місяців. Відвідують ясельні групи 65 дітей (27% від загальної кількості дітей віком до 3-х років).

Проте в громаді спостерігається тенденція до зниження народжуваності:

↗	2021 - 121 дитина,	↗	2023 - 77 дітей,
↗	2022 - 114 дітей,	↗	2024 - 64 дитини.

Відстань до найближчого ЗДО та відсутність організованого доїзду часто стають визначальними бар'єрами в залученні дітей раннього віку до освітнього середовища. Це обмежує можливості ранньої соціалізації дитини та доступу до послуг догляду й розвитку, особливо у сільських населених пунктах.

Запровадження організованого підвозу створює передумови для розширення охоплення дітей раннього віку послугами ЗДО, у тому числі через:

- забезпечення регулярного та безпечного доїзду дітей до закладу і у зворотному напрямку;
- зменшення навантаження на батьків, які не мають можливості самостійно здійснювати підвіз (супровід дітей здійснюють вихователі);
- використання наявних місць у ясельних групах функціонуючих ЗДО.

У довгостроковій перспективі така організація підвозу сприяє вирівнюванню можливостей дітей на старті навчання, зменшенню територіальних і соціальних відмінностей та формуванню умов для раннього розвитку дітей незалежно від місця їх проживання.

4. Рекомендації громадам щодо впровадження практики підвозу дітей дошкільного віку шкільним автобусом

4.1. Управлінські та аналітичні кроки

Перед впровадженням практики громадам рекомендується здійснити **комплексний аналіз потреб та можливостей громади**, який передбачає:

- встановлення чисельності дітей дошкільного віку в розрізі населених пунктів та за віковими групами (1–3, 3–6 років);
- ідентифікацію **соціальних груп з підвищеним ризиком обмеженого доступу до послуг** (діти з інвалідністю, ВПО, діти з малозабезпечених сімей тощо);
- співвідношення цих даних із територіальним розміщенням ЗДО, їх наповнюваністю та проектною потужністю;
- опитування батьків дітей дошкільного віку в населених пунктах, в яких відсутні ЗДО, щодо зацікавленості в підвезенні їх дітей шкільним автобусом;
- здійснення розрахунків наявності вільних місць у шкільних автобусах та їх достатності для організації підвозу дошкільнят наявними ресурсами; у разі потреби додаткових ресурсів - проведення аналізу доцільності збільшення маршрутів і розрахунків потреби у додаткових ресурсах (автобусах, фінансуванні).

4.2. Формалізація управлінського рішення щодо підвозу дітей шкільним автобусом

Рішення щодо організації підвозу дітей дошкільного віку доцільно **інституціоналізувати** шляхом включення відповідних заходів до **місцевої програми розвитку освіти** або іншої цільової програми у сфері освіти.

Формалізація рішення передбачає:

- визначення категорій дітей дошкільного віку, які потребують підвезення, з урахуванням територіальної доступності ЗДО;
- встановлення порядку обліку кількості дітей, охоплених підвозом, із можливістю дезагрегації за віком та статтю;
- визначення обсягу та структури видатків місцевого бюджету, пов'язаних із підвезенням дітей дошкільного віку;
- формування результативних показників, що дозволяють оцінити охоплення послугою, ефективність використання бюджетних коштів та вплив на доступність дошкільної освіти.

У разі застосування показників, що передбачають вимірювання приросту або частки охоплення, доцільно визначати базове значення відповідних показників на початок звітного періоду.

Приклад формулювання заходу та рекомендовані результативні показники наведено у *додатку*.

4.3. Розмежування повноважень між головним розпорядником коштів та фінансовим органом

Ключову роль у плануванні та реалізації практики підвозу дітей дошкільного віку відіграє головний розпорядник коштів у сфері освіти, який забезпечує формування бюджетних програм, визначення їх мети, завдань і результативних показників, а також обґрунтування використання наявного транспортного ресурсу для забезпечення доступу дітей дошкільного віку до послуг дошкільної освіти.

Фінансовий орган громади, у свою чергу, здійснює методологічний супровід і контроль дотримання вимог бюджетного законодавства під час формування бюджетних запитів і паспортів бюджетних програм, а також забезпечує узгодженість програмних документів у межах програмно-цільового методу.

Планування, затвердження, виконання, моніторинг, звітування та оприлюднення результатів виконання відповідної бюджетної програми здійснюються відповідно до вимог бюджетного законодавства.

4.4. Облік дітей у разі запровадження підвозу дітей шкільним автобусом

У разі запровадження підвозу дітей дошкільного віку шкільним автобусом громадам необхідно забезпечити системний облік дітей, охоплених послугою.

Такий облік має здійснюватися як під час підвозу дітей до ЗДО та у зворотному напрямку, з дезагрегацією даних за віковими групами (2-3, 4-6 років), місцем проживання (у розрізі населених пунктів громади) та соціальними категоріями (внутрішньо переміщені особи, діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, наявність інвалідності, малозабезпечені особи тощо).

Дані обліку дітей є основою для формування заходів та результативних показників місцевих цільових та бюджетних програм з надання дошкільної освіти, а також для обґрунтування управлінських рішень щодо організації підвозу.

5. Планування та фінансування підвозу дітей дошкільного віку шкільним автобусом

Планування та фінансування підвозу дітей дошкільного віку шкільним автобусом мають здійснюватися **відповідно до чинного законодавства України** та програмно-цільового методу бюджетування.

Підвіз дітей дошкільного віку є складовою надання послуги дошкільної освіти, а тому **відповідні заходи, видатки та результативні показники мають бути передбачені в межах бюджетної програми з надання дошкільної освіти, визначеної у місцевому бюджеті громади.**

У разі реалізації місцевої цільової програми (наприклад, програми «Шкільний автобус»), яка передбачає підвіз як учнів закладів загальної середньої освіти (далі - ЗЗСО), так і дітей дошкільного віку, фінансування заходів здійснюється за відповідними бюджетними програмами залежно від цільового призначення видатків: у межах бюджетної програми 1021 — у частині забезпечення підвозу учнів ЗЗСО, та у межах бюджетної програми 1010 — у частині забезпечення підвозу дітей дошкільного віку.

Незалежно від способу організації підвозу (закупівля транспортних послуг або використання транспортного засобу, що перебуває на балансі виконавчого органу ради з питань освіти), **планування та здійснення видатків мають забезпечувати відповідність між заходами, джерелами фінансування та результативними показниками відповідних бюджетних програм.**

Такий підхід забезпечує узгодженість управлінських рішень із вимогами бюджетного законодавства, дозволяє уникнути ризиків нецільового використання коштів під час здійснення перевірок та сприяє підвищенню доступності дошкільної освіти шляхом використання наявного транспортного ресурсу громади й оптимізації поточних і капітальних витрат у межах існуючих бюджетних програм.

6. Оцінювання ефективності практики підвезення дошкільнят шкільним автобусом

Ефективність впровадження практики підвезення дошкільнят доцільно здійснювати на основі аналізу динаміки показників доступності послуги, обсягу бюджетних видатків та їх результативності. Оцінювання може передбачати:

- визначення базового значення показників на початок впровадження або розширення практики;
- оцінку зміни кількості дітей дошкільного віку, охоплених підвозом;
- розрахунок частки дітей, які потребують підвезення та фактично охоплені послугою;
- визначення середніх видатків у розрахунку на 1 дитину дошкільного віку;
- аналіз впливу підвозу на рівень відвідування ЗДО.

Доцільно здійснювати оцінювання у форматі порівняння «до впровадження – після впровадження» або «до розширення – після розширення охоплення».

Результати оцінювання враховуються під час підготовки звітів про виконання відповідних бюджетних і місцевих цільових програм у порядку, визначеному законодавством та рішеннями ради громади.

Рекомендовані результативні показники для місцевої цільової програми¹

Назва завдання / заходу	Результативні показники ²							
	затрат		продукту		ефективності		якості	
	показник	од. виміру	показник	од. виміру	показник	од. виміру	показник	од. виміру
<i>Завдання: Організація підвозу дітей дошкільного віку з населених пунктів, не охоплених мережею ЗДО, до діючих закладів дошкільної освіти громади</i>								
Підвезення дітей дошкільного віку до ЗДО	Кількість дітей дошкільного віку (від ___ до 6 років), що проживають в населених пунктах громади, в яких відсутні ЗДО, та потребують підвезення до ЗДО, всього	осіб	Кількість дітей дошкільного віку (від ___ до 6 років), що проживають в населених пунктах громади, в яких відсутні ЗДО, та підвезення яких до ЗДО здійснюється шкільним автобусом, всього	осіб	Середні видатки на 1 дитину дошкільного віку (від ___ до 6 років), що проживають в населених пунктах громади, в яких відсутні ЗДО, та підвезення яких до ЗДО здійснюється шкільним автобусом, всього	грн/дит.	Частка дітей дошкільного віку (від ___ до 6 років), що проживають в населених пунктах громади, в яких відсутні ЗДО, та підвезення яких до ЗДО здійснюється шкільним автобусом, всього	%
	у т.ч.		у т.ч.		у т.ч.		у т.ч.	
	дівчат	осіб	дівчат	осіб	на 1 дівчину	грн/дит.	дівчат	%
	хлопців	осіб	хлопців	осіб	на 1 хлопця	грн/дит.	хлопців	%
						Збільшення кількості дітей дошкільного віку, які відвідують ЗДО, після запровадження/масштабування підвозу	%	
Підвезення дітей дошкільного віку до ЗДО	Додаткові видатки місцевого бюджету на підвезення дітей дошкільного віку	тис. грн	Кількість дітей дошкільного віку, фактично охоплених підвозом, всього	осіб	Середні видатки на підвезення однієї дитини дошкільного віку, всього	грн/дит.	Частка дітей, фактично охоплених підвозом, у кількості дітей, яких планувалося охопити, всього	%
			у т.ч.		у т.ч.		у т.ч.	
			дівчат	осіб	на 1 дівчину	грн/дит.	дівчат	%
			хлопців	осіб	на 1 хлопця	грн/дит.	хлопців	%
	Обсяг видатків місцевого бюджету на підвезення дітей дошкільного віку	тис. грн	Кількість дітей дошкільного віку, фактично охоплених підвозом, всього	осіб	Середні видатки на підвезення однієї дитини дошкільного віку, всього	грн/дит.	Частка дітей дошкільного віку, фактично охоплених підвозом, у кількості дітей, визначених як такі, що потребують підвезення, всього	%
			у т.ч.		у т.ч.		у т.ч.	

Підвезення дітей дошкільного віку до ЗДО			дівчат	осіб	на 1 дівчину	грн/дит.	дівчат	%						
			хлопців	осіб	на 1 хлопця	грн/дит.	хлопців	%						
							Збільшення кількості дітей дошкільного віку, які відвідують ЗДО, після впровадження підвозу, всього у т.ч.	%						
Підвезення дітей дошкільного віку з населених пунктів, не охоплених мережею ЗДО	Кількість населених пунктів, діти дошкільного віку в яких потребують підвезення до ЗДО шкільним автобусом	од.	Кількість населених пунктів, діти дошкільного віку в яких охоплені послугою підвезення до ЗДО шкільним автобусом	од.	Середні витрати на підвезення дітей з одного населеного пункту	грн / населений пункт	Частка населених пунктів, діти дошкільного віку в яких охоплені послугою підвезення до ЗДО шкільним автобусом	%						
Розширення охоплення підвозом дітей дошкільного віку ³	Обсяг видатків місцевого бюджету, спрямованих на розширення охоплення підвозом дітей дошкільного віку	тис. грн	Кількість дітей дошкільного віку, додатково охоплених підвозом, всього у т.ч.	осіб	Обсяг видатків на 1 додатково охоплену підвозом дитину дошкільного віку, всього у т.ч.	грн/дит.	Частка дітей дошкільного віку, які раніше не відвідували ЗДО, та стали охоплені дошкільною освітою завдяки підвозу, всього у т.ч.	%						
									дівчат	осіб	на 1 дівчину	грн/дит.	дівчат	%
									хлопців	осіб	на 1 хлопця	грн/дит.	хлопців	%

Примітка:

¹Наведені формулювання завдань, заходів та результативних показників є прикладами та можуть уточнюватися громадою з урахуванням її стартових умов, структури мережі ЗДО, наявності транспортних маршрутів та організації бюджетного процесу

²результативні показники щодо кількості дітей можуть застосовуватись також у розрізі вікових груп від 1 до 3 років, від 3 до 6 років, дітей з інвалідністю, з особливими освітніми потребами, із сімей внутрішньо переміщених осіб тощо.

³застосовується у випадках, коли послуга підвозу вже функціонує та потребує масштабування або оптимізації. У разі первинного запровадження підвозу дітей дошкільного віку доцільно формулювати захід як «Запровадження підвозу дітей дошкільного віку...» та будувати ланцюжок результативних показників без прив'язки до показників приросту.

Контакти ІБСЕД:

Наш сайт: <https://ibser.org.ua>

Facebook: <https://www.facebook.com/ibserinform>

LinkedIn: <https://www.linkedin.com/company/105946681/admin/dashboard/>